

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oreno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljal franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja 12—K
pol leta 6—
četrt leta 3—
posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 40 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 30 K.

Telefon uredništva
št. 118.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat 50 vin.
dvakrat 40
trikrat 30
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 20 vin.
Oznaniła sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja dvojna številka »Učit. Tov.« izide dne 28. t. m. V njej priobčimo tudi načrt glede združitve vsega učiteljstva kraljevine SHS v skupni organizaciji.

Še vedno po starem načinu.

Uradni list z dne 25. februarja t. l., št. 54., priobčuje natečaj služb pri poštnein čerkovnega urada za Slovenijo v Ljubljani. Namestiti je več uradnikov, oziroma uradnic. Pod 11. točko natečaja beremo: »Tri računovodje v XI. činovnem razredu kategorije D.« Poleg stoji opazka: »Zahtevajo se stitje razredi realke ali gimnazije, učiteljske ali matura na liceju.«

K temu razpisu nam piše tovariš nadučitelj, ki je bil med vojno kot nadporočnik v Srbiji v upravni službi:

Kakor je razvideti iz citiranega razpisa, je po mnenju kuratorja poštnein čerkovnega urada za Slovenijo dovršeno učiteljske toliko vredno kakor četrti razred realke ali gimnazije. Če imaš maturo, si potemtakem toliko cenjen, kakor če dovršiš nižjo srednjo šolo. Zakaj sem pa moral prej absolvirati nižjo gimnazijo, preden sem mogel stopiti na učiteljske? Zato, da me sedaj stavlja v isto vrsto z onim, ki ni mogel iz kakršnihkoli vzrokov dokončati svojih študij in je običal sredi pota do svoje strokovne izobrazbe! Tako zapostavljanje in omalovaževanje našega stanu, oziroma stanovske izobrazbe nas je bolelo že prej v stari, zarukani Avstriji, toliko bolj nas boli sedaj v Jugoslaviji, ki ji ravna usodo — tako vsaj čujemo — demokratski in razsodni ljudje, ki bi pričakovali od njih, da ne sodijo našega stanu po starem načinu. Kakor kažejo dejstva, se motimo.

Naša »inteligenca« se sploh ne more otresti predsodkov. Posebno nekatere državne uradnike grize, da smo v materialnem pogledu sedaj njim enaki. To dejstvo ni samo znak slabe socialne vzgoje, ampak je dokaz grde nevoščljivosti in nadutosti obnem. Ne rečem, da ni med državnim uradništvom častnih izjem, toda če se tudi v Jugoslaviji oblasti postavljajo na stališče kakor kuratorji poštnein čerkovnega urada, potem lahko rečemo, da oblasti same vzgajajo — prezirvalce našega stanu!

Se pred preobratom sem čul nekega našega jurista v poročniški uniformi, kako se je pritoževal, da je njegov zapovednik na fronti nadporočnik — učitelj! Dodal je opazko, da je sploh škandal, ker dosepejo učitelji do oficirskih šarž! No, tudi jaz sem se dvignil ob takem »škandalu« do stopnje nadporočnika. In kolikokrat sem moral v

upravni službi sestavljati zapisnike in prijave, in to namesto različnih komisarijev juristov in doktorjev, ki so me prišli prositi pomoči, čeprav sem le učitelj! A imel sem razsodnejšo glavo, da se mi ni bilo treba ob vsaki črki zaleteti k paragrafom.

Sicer pa — potrpimo! Čas in razvoj prineseta svoje! Kadar prenovljena šola izobrazí drugačen rod ne samo po glavi, ampak tudi po srcu, pridejo tudi nam drugačni časi. Pomagali smo si doslej preko strupenih jezikov in nizkih duš do boljsega materialnega stališča, pa si bomo pomagali s svojim delom tudi do take socialne pozicije, ki gre svobodnemu stanu v svobodni državi!

IVAN JAKSE:

Na pomoč mladini!

Naša mladina še nikdar ni toliko tipla in naš naraščaj še ni bil nikoli v toliko nevarnosti kakor danes. Našo mladino izrabljajo že peto leto na kmetih za najtežja težakša in hlapčevska dela. Mladina, ki bi morala sedeti danes v šoli, nam domestuje našim gospodarjem odrasle uslužbenke. Ona danes orje, vlačí, streže živini, čisti lleye, proži les, nalaga tovore in vodi težko obložene vozove ure in ure daleč do železniških postaj. Res je, da so bili mobilizirani očetje in starejši bratje in da je ostala doma poleg mater skoraj izključno šolska mladina. Zaradi pomanjkanja moških delavcev je bilo naravno, da so morali šolski otroci prijeti za delo. Šolske oblasti so to podpirale in priporočale — zamude so se opravičile.

Vse bi bilo v tistih izrednih razmerah opravičljivo, da ni začelo naše ljudstvo mladino preveč izkoriščati. Pomislite 9 do 12 letni otroci so morali delati doma kakor živina. In to otroci, ki so v štadiju razvoja, ki potrebujejo še vsestranskega negovanja.

Prišel je tak otrok tuintam v šolo izmučen in zdelan, da se mi je v srce zasmilil. V šoli se je od naporov nekoliko odpočil, da bi pa zamogel prisostvovati pouku — o tem ni bilo govora.

Poznam hiše, kjer so imeli prej stalno krepkega hlapca, ki je bil komaj kos svojih nalog. Zdaj sta stopila na njegovo mesto dva šibka šolarja, časih samo eden.

Splošno smo mislili, da se bo to izkoristilo in mučenje naše mladine s končano vojno nehalo. Pa motili smo se.

Brezvestneži so prišli do prepričanja, da jim šolar ravno tako opravlja vsakovrstna dela kakor vsak odrasel človek. Iz ozirov varčnosti in domače zanesljivosti

sti se ta razvada nadaljuje in dobiva na kmetih vedno večji obseg. Nebrojni so slučaji, da se ljudstvo trdovratno upira šolski obveznosti. »Je že 12 let star, ga ra bini za delo, ne bo hodil več v šolo!« — Tako slišimo dan za dnevom.

Povedati je treba odkrito, da je naše šolstvo med vojno silno trpelo, in treba bo več let krepkega in vztrajnega dela in napora vseh moči od strani učiteljstva, istotaka pa mnogo dobre volje in energije od strani šolskih oblasti.*

Sedanja moška generacija je oslabela. Pomanjkanje, slaba hrana, vojni napori, raznovrstne skrbi in še marsikaj drugega — vse to je uničevalo fizično moč.

Naše kakor tudi vsakega naroda upanje in ponos pa je mladina, naša bodoča generacija. Skrb naša in merodajnih činiteljev se mora koncentrirati edino v točki: kako pomagati mladini in jo rešiti pred fizičnim polomom.

Ne smemo imeti naraščaja mladostnih starcev in stark, ne sključenih razoranih in izmučenih teles brez vsake odporne sile. Potrebujemo narod krepkih, zdravih in ponosnih mladeničev in deklet, mož in žen. Ti morajo biti najmočnejši zid, najvarnejša zaščita in branba naše domovine!

Zato apeliramo in rotimo o pravem času na šolsko oblast, da vzame resno v pretres, kako rešiti mladino fizične smrti. Gre za bodočnost, gre za naše vse! To je potrebnejše in nujnejše nego vsaka druga reforma. Postavimo se tudi v tem ožiru na čelo drugim kulturnim narodom!

KAREL DOBERŠEK:

Pogled nazaj in naprej.

I.

Čutim v sebi pomenljiv dan, saj stopamo prvič v večjem številu na plan s svojimi idejami in načeli. Ostanem nam vsem ta ustarek kot drugi zgodovinski steber našega šolskega razvoja v trajnem spominu. Ne moremo si tolačiti tega dejstva drugače kot s prirodnim razvojem zgodovine. Pot prirode je preprosta, je ravna, že od pamtveke začrtana. Prirodni razvoj zahteva veke do uresničenja tega ali drugega ideala, in ko je ta dosežen, se pokaže odsvit na obzorju zopet drugega ideala, ki stoji še bližje človeku.

*) Vse dosedanje odredbe ne bodo spravile otrok v šolo. Naš kmet je dober računar in prišel je do zaključka, da je še vedno na boljšem, ako se da vsak mesec kaznovati zaradi nerodnega obiskovanja, pri tem pa uporablja svojega otroka za delo, namesto da bi jemal v službo tujo osebo. Op. pis.

veku, še bližje prirodi sami. Kako dolgo je trajala do prvega lisaja na kamenu, kako dolgo do prve živali, do človeka, do prve oznanitve neumrjoče duše, do proglastitve odočbe samostojnih narodov. Da, to teh doseženih smotrov, ako jih imenujem po redu, se nam ne dozdeva potreba bogvekakšne kompliciranosti, in vendar se nam dozdeva pogled v bodočnost tako temen, kakor bi bilo polno zvičaj, polno ovir, laži na potu. Toda zgodovina, razvoj narodov, odstrani vse ovire, premaga vse težkoče. Nam primanjkuje samo perspektive, da bi presodili že vnaprej, kako daleč je do prihodnjega stebr, do prihodnjega mejnega kamena. Zgodovina ne zahteva po vseh zakonih prirode samo ustvaritve dejstev, ampak ona jih z manjšo ali večjo silo potisne na pota, da se vzdrže.

Vse se mora tej pravični poti zgodovine ukloniti, in pred tem faktom izrečemo svoje tako globoko spoštovanje, v kolikor smo pač sami, formirani po najrazličnejših vplivih, več ali manj preprosti, bolj ali manj prirodni.

Zgodovina človeštva ima mnogo primer osvoboditve, a ni primere, da bi po tisočletnem robstvu se bilo treba osvoboditve iz suženskih spon. Vsak od nas se zaveda, da je naša usoda bila izredno težka, da se je podesetoril moralni, gospodarski in kulturni pritisk za ravno minula vojna leta, da smo bili obsojeni ne samo na narodno smrt kot tako, ampak celo na fizično. Zato ni čuda, ako se po takem robstvu, po tako mučnem, vse duševne sile vznemirjajočem našem položaju misimo še vsi zavedali, na katero pot nas je poklicala iz spanja zgodovina s svojim mogočnim glasom: »Vstanite!«

Mnogi so hoteli zopet nadeiti nase križ, ob katerem so se uspavali, ki so ga nosili. Nadeiti so ga hoteli na trudna ramena, vajena težkega tovara, a prijazna zgodovina ga je odstranila, in zbuječji ga niso mogli najti, iskajoč tavajo še okrog; a to so zadnji sinovi majke Slave, drugi že hite objemat zlato svobodo. Naša Jugoslavija stopa na plan. Kar se še ni zavedlo — se bo; kar še ni gladko — bo; kar še ni urejeno — bo, ker mora biti, in naše težave se bodo v bratski slogi lajšale.

Zgodovina zatiranih in osvobojenih narodov nam jamči uspeh tako gotovo, kot je pri nas doma junaštvo in bister um.

Ob meji smo bili prvi in do zadnjega trenutka tlačani. Položaj je zaradi tega tudi drugačen, kot pri naših bratih v sredini. Nakrat smo se prebudili ob hiši kot stražarji in videli, da se je le-ta hiša po

LISTEK

Umik avstro-ogrskе vojske iz Srbije.

Piše Božo Račić.

(Dalje)

Ker sem se mudil dalje časa v Karlovcih, sem se seznanil z različni ljudmi in razmerami, od katerih je vredno seznaniti tudi Slovence s sledečimi.

Sremski Karlovci so za Novim Sadom prvo kulturno središče bivših avstrijskih Srbov. V narodnostnem ožiru so avstrijski Srbi prednjačili onim iz kraljevine. Organizirali so krasno podrobno narodno delo, ki je bilo pa na trdni finančni podlagi. To so si ustvarili Srbi sami — največ še v tujini živeči in tam obogateli trgovci. Z vsem pravom jih stavljam za zgled našim. Naj bi naši obilo posnemalec!

Vsakemu tujcu zbude zanimanje: krasna cerkev z dvema stolpoma, dvor, seminar, narodni fondovi in gimnazija. Vsa ta poslopja so res kulturne trdnjave, ki so ohranile desetletja toliko Srbov in bi kljubovale tudi še stoletja. Krasna pravoslavna cerkev je monumentalna zgradba, ki se ponaša v svoji notranjosti s krasnimi Jovanovičevimi slikami, ki jim je snov vzeta iz srbske cerkvene zgodovine in narodnega življenja. »Dvor« je krasna palača, kakršne bi v Ljubljani zaman iskal. Tukaj je sedež metropolita, in sezidan je iz legata pokojnega metropolita Stevana Stratimirovića, ki je zapustil v ta namen 60.000 dukatov. Sezidal pa je dvor patriarh Giorgije Branković. Prostorni dvor ima veliko sprejemno dvorano, kjer deli ob slovesnih prilikah patriarh avdienco.

Vladni zastopnik je imel tudi krasen konak, kadar se je mudil tam, in enako sedem episkopov, kadar pridejo v goste. V veliki obednici se nahaja krasna Jova-

nočeva slika: »Velika seoba Srba pod patrijarhom Carnojevičem.« Paja Jovanović je najpopularnejši in najboljši srbski slikar za Predičem. Mnogim bo znana tudi slika: »Uči deda svog unuka.« Snov njegovim slikam je vzeta iz narodnega življenja, in ni čuda, če je priljubljen pri narodu kakor n. pr. naš Gaspari, ki nam je ustvaril toliko krasnih del in obogatil našo slovensko umetnost. Slikar Uroš Predić pa ima v dvorski kapeli dve krasni sliki: Matere božje in Jezusa. Prva je res narodna — vsakdo takoj spozna v njej črnooko srbsko ženo, četudi ni v narodni noši. Slike so razmnožene, in skoraj vsaka srbska hiša jih ima. Isti slikar ima še krasno sliko na dvoru: »Zadružbina Lukijana Bogdanovića.« Slika predstavlja Lukijana, kako prosi sv. Nikolaja za brod na razburkanem morju. Brod pa nosi srbski barjak — torej prosi za srbski narod.

Na dvoru stanuje patriarh in druga duhovščina pravoslavne cerkve.

Cez cesto od dvora stoji palača »Narodnih fondov.« Kapital znaša preko 45 milijonov. Nabrali so to samostani, duhovniki in narod. Iz tega denarja vzdržujejo: 2 srbski gimnaziji, in sicer v Novem Sadu in v Karlovcih, 3 učiteljske: Sombor, Pakrac, Karlovec; 3 višje dekliške šole: Sombor, Pančevo in Novi Sad. Dalje podpirajo mnogo ljudskih šol in učiteljev, duhovniških vdov in sirot (pravoslavni). Izdajajo mnogo knjig in skrbje za srbski tisk.

Gimnazija je krasna stavba in je zidana po načinu nekega zgodovinskega samostana iz Srbije. Profesorji so popolnoma neodvisni in lahko si je misliti, da se na tej gimnaziji niso vzgajali črnožolti patriotje kakor pri nas. Sremski Srbi so izbijali s klinom avstrijski sistem, ker so imeli tako organizirano delo, da jim je bil obstanek vedno zagotovljen. Pri nas pa še vedno manjka organiziranega dela in zato ne pridemo nikamor. (Konec.)

močni burji prav do tal porušila. Naše začudenje je umljivo, zakaj zdela se nam je trdna ta stavba — stara Avstrija. Ni malo ljudi, ki si želi — nenaklonjeni vsakemu napredku — naj bi stala še stara hiša. Maice bi bilo treba popravka pri strehi, zaplankati stene, in za silo bi se zopet gneznilo v njej. A priroda kaznuje vsako površnost, in sedaj bo stalo na mestu razvalin dokaj novih stavb. Mi imamo lišno pravico do ene stavbe, do vsega poslopja z vsemi pritlikalnimi, do lastne države, neodvisne in nikomur podrejene! Mi vemo, da država, ta naš iskreno ljubljeno dom še ni urejena. Stavba sicer stoji, a notranja uprava še ni popolna. Ko bi bili prevzeli vso upravo po razrušeni Avstriji, bi bil nemara začetek lažji, a to ne gre. Zavedati se moramo, da nam je treba drugega dela, dela na široki podlagi, delavci morajo imeti široko obzorje, slog mora biti zasnovan soliden na širokih, globokih in visokih podstavkih. Tako dela tudi priroda. Delavci se moramo zavedati, da smo stopili iz tesnih spon malenkostnih stremiljenj vun na plan, na svobodno ravan, med vrsto svetovnih držav. Bolj ko se bomo tega zavedali, tem solidnejše bo naše delo, tem zrelejši postane naš rod. Imamo sicer dovolj tudi majhnih temnih ljudi, ki bi rad sedaj ob tem trudopolnem zidarskem delu delali ovire, ki z malenkostnim ponosom, trkajoč na svoje prsi, trdijo glasno kričoč tem glasneje — čim je njih obzorje omejenjše, da so republikanci, ne vedoč, da pravo republikansko prepričanje ne prihaja samo zaradi poloma države, ampak iz resničnega, notranjega preobrata celih širokih ljudskih mas. Ti ljudje, ki nam pulijo iz rok metlo, češ, za naše delo je treba kurjega peresa; ti ljudje, ki zahtevajo za svoje delo plačo kot poteč se delavec, se bodo odstranili! Pozabiti moramo itak mnogo, premnogo, kar je bilo — a kar je realna sedanost, to ostane trdno v merilo zasluženja plači. Niti sence onih razmer iz prošle, priženjene in razvladane države ne bomo več pustili, zakaj le na čistih tleh se opravi čedno delo, le s pozitivnim delom se po jasnem načrtu država postavi, utrdi, razcvita in ohrani. Kdor se pozitivnemu delu protivi, naj dobi tudi primerno plačilo, kdor pri podstavitvi hiše ne pomaga, na ostane tudi samo najemnik. Kdo bo pa iskal v takšnih slučajih krivico, naj vzame polno mero krivice, ki so se godile slov. koroškemu učitelstvu. Oprostite, ako sem zašel tudi še na to postransko pot, dolžan sem bil to vsem svojim ožjim tovarišem, izreči tukaj naš »credo«.

Razmere, ki vladajo sedaj na našem šolskem polju in sploh na gospodarskem in kulturnem polju našega koroškega prebivalstva, so dokaj žalostne. Voja je zapustila vse najznačilnejše slabe posledice in ne ene dobre, ako izvzamemo postanek novih držav. Siromašni sloji so postali še bolj siromašni, tako da niti obleke šolarji ne morejo dobiti, niti nimajo dovolj živila, da bi mogli pošiljati redno ali pa sploh otroke v šolo. Na drugi strani pa zopet vidimo splošno antipatijo do rednega obiska šole, do šole sploh. Vse trdne vere v veliko veljavo šole po vojni so se navidezno razblinile. Odrasla mladina je postala sirova in ne kaže drugega zanimanja kot za zabavo in pretep. Vse prejšnje obljube so bile prazne. Kako je prišlo do tega, ne bomo preiskovali, zadostuje, ako konstatujemo nazadek 60 let.

Važno za vpokojence, vdove in sirote.

Da more višji šolski svet v Ljubljani odmeriti tistim učiteljem (učiteljicam), ki so bili vpokojeni do 31. grudnia 1918, zvišane pokojnine v smislu narebe celokupne ovezne vlade z dne 14. svečna 1919, št. 361 Uradnega lista, ter vdomam in sirotam po učiteljih vdovninah in vzgojevalnicah, se pozivljajo vpokojeni učitelji, vdove in varuhi mladoletnih otrok učiteljev, ki so služili v šolskih okrajih bivše vojvodine Kranjske in Stajerske, da vpošljejo naravnost na višji šolski svet v Ljubljani do vsterega 15. maelega travna 1919 potrebne podatke in službene dokumente, in sicer:

a) vpokojeni učitelji dekret, ki se jim je z njimi odmerila pokojnina in, če bi tega več ne imeli, službene dokumente, iz katerih bi razvidno, koliko službenih let so imeli, ko so stopili v pokoj;

b) vdove in varuhi pa dekret, ki so se z njimi prisodile vdovnina in vzgojevalnine, in službene dokumente umrlega učitelja (soproga in oče).

Ako bi ne imeli več teh dokumentov, naj napovedo, koliko službenih let je imel umrl soprogo, ko je preminul ali ko je bil vpokojen.

Vpokojeanci, vdove učiteljev in varuhi učiteljskih sirot goriških šolskih okrajev naj pošljejo morebitne dodatke k svojim prijavam, ki se že nahajajo na višjem šolskem svetu.

Vpokojeanci, vdove in varuhi učiteljskih sirot iz bivše vojvodine Koroške pa naj vpošljejo do 10. maelega travna 1919 vloge, podatke in službene dokumente šolskemu komisariatu v Vellkovcu, ki bo skrbel, da dosepejo zanesljivo višjemu šolskemu svetu v Ljubljano!

F. H.:

Preustrojitev šolskih knjižnic.

Pod tem naslovom je objavil tovariš Hren uvaževanja vreden članek. Točke, ki se jih ne bom dotaknil, so mi vse po volji. Nasvetoval bi, naj stalni odbor za mladinsko književnost, ki ga nasvetuje tov. Hren, najpoprej pregleda vso našo, ne mladini namenjeno književnost in izbere vse sestavke, ki jih more brez škode citati tudi naša šolska mladina. Težko, menda najtežje je pisatelju pisati za mladino. Nehote mu pride kaj, kar mladini ne prija. Skoro ob vsaki knjigi, napisani za mladino, sem občutil, da ji ne prija. Vse drugačno zanimanje pa so očitovali otroci, ki so čitali knjigo, spisano brez namena za to ali ono starost. Tako dobimo lahko prav kmalu lepo število knjig za mladino, ki jih bodo tudi starši in odrasli bratje ter sestre čitali. In to je tudi nekaj. Naši pisatelji bodo ljubi spremljevalci našega naroda, kar je sploh njih najsrčnejša želja. Stalni odbor pa naj začne z objavo spisov onih pisateljev, ki so znani preprostemu ljudstvu. To je potrebno, da se začno odrasli za mladinske knjige zanimati. Za nadaljnje zanimanje naj poskrbi enotna zunanja oblika knjig. Ta naj bo preprosta, prikladna. Knjige naj bodo vezane.

Med knjigami starih pisateljev naj izhajajo tudi knjige, ki jih predlagajo pisatelji v rokopisu. Pa ne prekmalu! Stalni odbor pa bodi strog sodnik. Boljša zamera pri pisatelju kot pri mladini!

Odbor naj določi stopnjo, za katero je knjiga namenjena, a ne na knjigi sami, temveč v posebnem dopisu, da učitelju, če mu primanjkuje časa, knjiga ne leži predolgo na mizi ali v omari, temveč jo more kar poslati v svet, v knjigi sami pa zato ne, ker taka označba preveč diši po »knjižah za mladino.«

Srbohrvaščina.

Naslednje vrstice imajo le namen, da zbudijo med učitelstvom nekoliko več zanimanja glede srbohrvaščine; provzročile bi radi polemiko zaradi poučevanja tega jezika na narodnih šolah. Dosedaj se je v tem oziru bore malo zgodilo: Imamo odlok višjega šolskega sveta, da se po šest-razrednicah lahko poučuje srbohrvaščina, imamo po vsej Sloveniji nekoliko tečajev za učitelstvo, in slišali smo nasvet, da bi bilo za učitelja, ki namerava poučevati srbohrvaščino, najbolje, če napravi potovna je v Bosno, oziroma Srbijo.

Poučevanje srbohrvaščine v ljudski šoli smatram za eno najaktualnejših in najbolj perečih vprašanj. Naša stanovska zavednost zahteva, da preciziramo natančno svoje stališče napram temu vprašanju, sicer nas prehiti zopet kak odlok, kakor je bil onl glede nemščine. Naslednje vrste so gotovo pomanjkljive, mogoče napačne, a dosegle bodo svoj namen: ako provzročijo debato, oziroma polemiko, iz tega vzroka navajam kar vprašanja in kot odgovor svoja subjektivna mnenja. Kdor misli drugače, se naj gotovo oglasi!

1. Ali sodi srbohrvaščina v ljudsko šolo?

Da, in sicer v vsako, bodisi enorazrednico ali šestrazrednico. Utemeljevanje tega odgovora ni težko. Vzemimo najprej formalno stran odgovora! Naša država je izgrajena na aksiomu, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci en narod. To je tista točka, okrog katere se pravzaprav vrti tudi vsa politika; slep in gluhi bi moral biti, kdor ne bi spoznal, da je premisa, ker smo SHS en narod in da moramo zato imeti enotno, centralistično urejeno državo, za precejšen del našega naroda nerazumljiva. Ker so bili posamezni deli našega enotnega naroda tisoč let razcepljeni in zasluženi, je umljivo, da moramo, recimo, Slovence šele privedi do spoznanja, da si nismo s Srbi le v najbližjem sorodstvu, temveč da smo res eno z njimi. Od njih nas loči le pismeni jezik. Bolj značilen ko izraz »troimenski narod« je »dvoknjiževni narod«. Kdo je konsekventen in dovolj logično misli, mora torej priti do zaključka: Ker smo en narod, a imamo, žal, dva književna jezika, se moramo pač obema priučiti. In to v prvi vrsti mi Slovenci, ker je naš književni jezik le zastopnik majhnega dela celotnega naroda. Po mojem trdnem prepričanju se le oni Slovenci v globini svojega srca zaveda, da smo en narod, ki je ali bival med Srbohrvati ali pa se priučil temu književnemu jeziku. Če torej gledamo na gornje vprašanje s tega vidika, moramo priti do zaključka, da sodi srbohrvaščina v ljudsko šolo. — Do istega zaključka pridemo, če si ogledamo materialno,

torej praktično stran zadeve. Naš človek bo dobil neštetokrat v roke srbohrvatski časopis, knjigo, pismo, razglas itd. Kdor se je učil srbohrvaščine, mi bo priznal, da je pri učenju le začetek težak. Naloga ljudske šole bo v prvi vrsti, da pomaga posamezniku preko tega začetka.

2. Kaj je učni smoter pouka srbohrvaščine v slovenskih narodnih šolah?

Narodna šola usposobi vsakogar, da lahko čita brez težave in z razumevanjem srbohrvatsko pisane knjige v latinici. Učenec dobi nekaj vaje v čitanju tiskane cirilice in na višje organiziranih šolah eventualno v pisanju in čitanju pisane cirilice. Pouk slovnice bodi omejen na najpotrebnejše.

Marsikdo bo sedaj zaklical: Oho, kaj pa z govorenjem srbohrvaščine? Seveda, o tem vprašanju se da debatirati. Moje nemerodajno mnenje je to: Velikanski razloček je, napisan ali izgovorjen stavek razumeti ali sam pravičen stavek tvoriti. Govorenje moramo pač prepustiti višjim narodnim in srednjim šolam, dočim se sami moramo zadovoljiti z razumevanjem. — Sedaj še nekaj o cirilici. Ker smo sosedni Hrvati, pridejo za nas v poštev skoraj izključno z latinico pisane knjige. Ker pa bo obratno vpliv cirilice v naši kraljevini precej velik in ker ravno ni jako težavno se je naučiti, bomo učence seznanili tudi z njo. Vendar sem mnenja, da ravno učenja cirilice ne kaže pretiravati.

3. Učna pot.

Sedaj smo po mojem mnenju pri najbolj kočljivi točki. Kako hočemo poučevati srbohrvaščino, ko pa jo učiteljstvo še samo ne zna? Tečaji za srbohrvaščino? Ti bi sicer bili jako dobri, a če bomo čakali na nje, potem sem uverjen, da narodna šola tekom prihodnjih petih let še ne bo poznala srbohrvaščine. Torej čakati? Absolutno nemogoče in nedopustno. Izhodišče iz te zagate bi bilo približno naslednje: Enemu ali večim dobrim poznavalcem srbohrvaščine, ki so obenem dobri metodiki, se poveri sestava »Srbohrvatske čitanke za slovenske narodne šole«. (Človek misli pri tem nehoti na dr. Ilesiča; ali ima čas, se seveda drugo vprašanje.) Knjiga bi obsegala kakih 200 strani in bi vsebovala krajše in daljše povesti in berila, ki bi se deloma lahko kar prevzela iz dobrih hrvatskih čitank. (Jako izvrstne se mi zde Nazorjeve za Istro.) Čitanka bi bila sestavljena na principu samopoučevanja. Prvo berilo bi bilo popolnoma lahko, brez Slovincu nerazumljivih besed in oblik. Naslednja berila bi polagoma postajala težja. Razumljivo, da imajo vse dvomljive besede naglas. Paralelno s čitanjem beril gre pouk slovnice, ki se naslanja vedno na že znane stavke. Ko se je predelalo kakih 6 do 10 beril, bi priporočal, kar naenkrat z strani srbohrvatskih besed, ki se jako pogosto rabijo, a so od slovenskih popolnoma različne, n. pr. zar = ali, golem = velik, naime = namreč, napokon = naslednje, netom = komaj itd. Iz lastne skušnje vem, da nam take besede najbolj otežkočijo razumevanje kakega stavka. Vsak učitelj pa tudi pozna eminenten spomin ljudskošolske dece. Da se precejšnjo porcijo takih vokalov igraje naučijo, mi ne bo nihče oporekal. Ko smo se predelali aorist in imperfekt, sklanjali nekaj samostalnikov, poteni pa lahko rečemo — hop! —, zakaj preskočili smo najširši jarek, ki loči naš književni jezik od srbohrvaškega. V zadnjem delu pride tiskana in pisana azbuka in več beril v tiskani ali pisani cirilici.

Predstavljajmo si, da ima večina šolarjev na najvišji stopnji tako berilo pred seboj. Kje je učitelj, ki bi se zahteval kak specialen kurz, preden si upa začeti s poučevanjem? Ni mu ga treba in četudi dosedaj ni imel v rokah niti ene hrvatske knjige. Izmed učencev mora samo biti sam najpridnejši učenec. In šlo bi. Moralo bi iti.

V katerem šolskem letu naj začnemo in koliko tedenskih ur bomo porabili? To je dvojno vprašanje, ki jima je sedaj težko odgovoriti, ker tozadevno nimamo izkušenj. Vendar mislim, če vzamemo 6., 7. in 8. šolsko leto, da nam zadostuje ena ura na teden. To uro vzamemo slovensčini, ki ji to nikakor ne bo v škodo, temveč le v korist.

Sedaj pridemo k zadnjemu in momentano tudi najbolj važnemu vprašanju, kako kolikor mogoče hitro dobiti take čitanke. Ali ima naša država toliko papirja, da lahko natisnejo zadostno število izvodov? Čeravno vem, da je glede papirja precej trda, vendar dvomim, da se ob dobri volji ne bi moglo preskrbeti zahtevanega kvantuma papirja.

Če merodajni faktorji vzamejo to veljavno vprašanje takoj v pretres in se začne nemudoma z delom, potem lahko začnemo že začetkom prihodnjega šolskega leta na vseh narodnih šolah s čitanjem srbohrvaščine.

Rudolf Rakuša.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Darila za Učiteljski konvikt: Tov. Jos. Tscherné iz Kočevske reke K 5; tov. Fran Rant iz Radeč pri Zidanem mostu K 2.33; Martin Svetè iz Ljubljane K 5; tov. Schiffrer Egidij iz Jesenic K 13.77; tov. Pavšič Anton iz Kostanjevice K 2; Jože Uršič iz Čateža ob Savi K 22; učiteljska zborna v Trbovljah namesto venca na grob sestre tovariša Jos. Velkavrh K 12; tov. Ignacij Supan iz Brežic K 20; tov. Jos. Stritar iz St. Vida pri Grobelnem K 10; Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju K 27. — Živeli darovalci!

Društvene vesti.

+ Kozjansko učiteljsko društvo. Za učiteljski podporni sklad Zveze štaj. učiteljev in učiteljic sta še naknadno prispevala Gradišnik Anton, nadučitelj, 45 K, in Gradišnikova Viktorija, učiteljica, oba v Polju, 26 K 28 v, torej skupaj 71 K 28 v. Prej izkazanih 678 K 86 v in sedaj 71 K 28 v je skupaj: 750 K 14 v. — M. Ormovšek, t. č. preds.

+ Učiteljsko društvo za celjski okraj. Za Zvezin sklad sta nadalje plačala tovariša Culk Leopold 8 K in Zagažen Ivan 8 K; z že izkazanimi K 1043.11 je tedaj skupaj 1059 K 11 h. — Franc Brinar.

+ Podjurski krožek koroškega deželnega učiteljskega društva se je ustano vil dne 19. svečna v Pliberku.

Vabilu sklicatelja tov. nadučitelja Pet. Močnika se je odzvalo 40 tovarišev in tovarišic. Prvo pot so imeli koroški tovariši priliko pozdraviti tov. in tovarišice iz Primorske, Kranjske in Stajerske, ki so prihiteli iz narodnega idealizma na pomoč koroškim bratom, da pomagajo orati narodno ledino na Koroškem, kjer je bil nemški terorizem najhujši in je zatorej danes preobrat največji. Se čaka velik del Koroške narodnega odrešenja. Z zadovoljstvom ugotavlja, da plapolna narodna trobojnica raz pliberško šolo, kjer se je še pred par meseci potujčevala naša deca in kjer je poslovala »Südmarkina« knjižnica.

Tov. Doberšek je v globoko zasnovanem govoru obračunal s starim sistemo, obračunal tudi z duhom tesnosrčnega lažiliberalizma, ki je vladal v vrstah nemškega in nemškutarskega učiteljstva in pričal o njegovih duševnih plitvosti. V duhu prave svobode, ki se javlja najbolj v strpnosti napram drugomislečim, hočemo vzgajati novi zarod, zarod zaveden in pozitiven. Podal je široko idejno osnovo za bodoče delovanje učiteljstva, ki mora postati iniciator, voditelj in duša vsega kulturnega in gospodarskega napredka v narodu. Poudarjal je pri tem potrebno vzajemnega delovanja z drugimi vzgojnimi činitelji, ki pa mora biti zgrajeno na absolutni medsebojni odkritosrčnosti. Lepe misli je podal v lepi obliki, vredne, da se ponatisnejo in otmejo pozabnosti.*

V debati je nadzornik tov. Mencin podčrtal nekatere misli predavatelja, a tudi izrazil gotove pomisleke proti preširokemu delokrogu stanovskih organizacij. Tudi on si želi učitelja, stoječega v središču vsega gospodarskega in kulturnega življenja narodnega, a zdi se mu umestneje, da se za izvenstanovsko delovanje učiteljevo ustanovijo posebne organizacije. V interesu neodvisnosti učiteljskega stanu je, da se ustanovi izvenstrankarska stanovska organizacija, ki združuje vse učitelstvo brez razlike mišljenja in se zato omeji na zastopstvo tistih interesov, ki so res vsem skupni. Iz tega razloga je zato, da se izločijo iz stanovskega programa vsa vprašanja, ki utegnejo zanesti načelne spore v našo organizacijo, to so zlasti vprašanja izrazito kulturnega značaja, ki ne pripuščajo kompromisov.

Razpravljalo se je še o raznih stanovskih zadevah. Zborovalci so se izrekli odločno proti onemu paragrafu v obstoječem šolskem zakonu, ki dopušča premeščenje definitivnih učiteljev »iz službenih razlogov«, ker odpira ta paragraf na stegavi duri samovoljnosti šolskih oblasti. Od naše centralne organizacije pričakujejo, da prepreči v novem šolskem zakonu vsako tak določilo.

Tov. nadzornik Mencin pojasnjuje, da so vsa premeščenja, ki so se v zadnjem času izvršila, le provizoričnega značaja, da se bodo mesta, ko nastopijo urejene razmere, razpisala, in da bo merodajna pri definitivnem nameščenju zgolj le kvalifikacija. Protekcije v Jugoslaviji ne sme biti in je tudi ne bo.

Sklenile so se resolucije, v katerih se pozivlja vlada, da se odmerijo učiteljem, premeščenim na Koroško, preselilni troški, kakor državnim uradnikom in da se jim kakor le-tim prizna obmejna doklada. Prehranjevalne in stanovanjske razmere so zaradi številnega vojaštva neugodne; ne gre zahtevati od učiteljev, da bi mimo drugih žrtev še trpeli gmotno škodo zaradi preselitve na Koroško.